

KATEDRA FYZIKY VŠB-TU OSTRAVA		
Student	Verifikace stavové rovnice ideálního plynu pro izotermický a izobarický děj	Číslo práce 3
Skupina/Osob. číslo		Datum
Spolupracoval		Podpis studenta:

Cíle měření:

Ověřit vztah mezi objemem a tlakem vzduchu při konstantní teplotě. Ověřit vztah mezi teplotou a objemem vzduchu při konstantním tlaku.

Měřicí prostředky:

základní jednotka Cobra3, síťový adaptér Cobra3, modul Cobra k měření tlaku (měřicí rozsah $0-2 \cdot 10^5$ Pa, časová odezva 1 ms, přetížitelnost $4 \cdot 10^5$ Pa), teplotní polovodičové čidlo (rozsah -20°C až $+110^\circ\text{C}$), plynový válec 100 ml, skleněný plášť, magnetické míchací tělíčko, magnet o rozměrech 10×200 mm, plastová nálevka, hadice pryžová a silikonová, topné těleso, dva chemické držáky, propojovací kabel, podstavec aparatury

Kompendium teorie:

Rovnovážný stav ideálního plynu je jednoznačně určen tlakem p , objemem V a teplotou T . Objem je vnějším parametrem jednoduché homogenní soustavy, kterou ideální plyn představuje, zbývající dvě stavové veličiny, tlak a teplota, jsou vnitřními parametry soustavy. Pro látkové množství n ideálního plynu platí stavová rovnice:

$$pV = nRT,$$

kde R je molární plynová konstanta ($R = 8,314 \text{ J} \cdot \text{mol}^{-1} \cdot \text{K}^{-1}$). Stavová rovnice ideálního plynu platí přibližně i pro plyny reálné za nízkého tlaku.

Při izotermickém ději je teplota plynu stálá a podle stavové rovnice ideálního plynu je součin tlaku a objemu plynu neměnného látkového množství konstantní (zákon Boyleův-Mariotteův):

$$pV = \text{konst.}$$

Při izobarickém ději je tlak plynu stálý a podle stavové rovnice ideálního plynu je podíl objemu a teploty plynu neměnného látkového množství konstantní (zákon Gay-Lussacův):

$$\frac{V}{T} = \text{konst}$$

Pokyny k vlastnímu měření:

1) Nastavte jednotku Cobra3 tak, abyste na displeji zobrazili tlak vzduchu ve válci. Pokud nesplývá ryska na válci s ryskou na pístu, posuňte rukou píst k nejbližšímu místu splnutí – píst dostanete do výchozí polohy. Pomalu posouvejte tlakem ruky skleněný píst ve skleněném válci tak, abyste kompresí snížili objem V vzduchu ve válci o 10 ml a pak uvedli píst do původní polohy. Následně zvyšte expanzí objem rovněž o 10 ml vzhledem k výchozí poloze a nakonec navraťte píst do původní polohy. Během posouvání si zapisujte v ml celočíselné hodnoty objemu a jim náležící hodnoty tlaku tak, abyste měli ke zpracování dat k dispozici 21 hodnot objemu a 42 hodnot tlaku; tzn. ke každému objemu, který si zaznamenáte, získáte dvě hodnoty tlaku. Při kompresi a expanzi probíhá se vzduchem ve válci a přírodní hadici přibližně izotermický děj. Objem vzduchu v hadici V_0 stanovte lineární regresí (viz http://homel.vsb.cz/~uhl72/excel_regrese.doc) závislosti objemu vzduchu ve válci na převrácené hodnotě tlaku:

$$p(V + V_0) = nRT \Rightarrow V = nRT \left(\frac{1}{p} \right) - V_0,$$

kde nRT a $-V_0$ představují regresní koeficienty.

2) Připravte jednotku Cobra3 na měření teploty. Z ovládací jednotky Cobra3 si poznamenejte teplotu vzduchu ve skleněném válci.

3) Zapněte topné těleso. Sledujte, jak s teplotou roste objem a pro celočíselné hodnoty objemu v ml zapisujte teplotu. **Zahřívání vodní lázně ukončete v okamžiku, kdy teplota dosáhne 55°C (328,15 K), zapisování dat však ukončíte až poté, kdy přestane objem plynu růst!** Magnetem občas uveďte do pohybu míchací tělíčko, abyste promíchali vodu, ve které se válec s pístem nachází. Protože na píst během zahřívání nepůsobíte zvnějšku silou a tření mezi pláštěm pístu a vnitřním povrchem válcové nádoby je minimalizováno olejovým filmem, probíhá se vzduchem uvnitř děj přibližně izobarický.

4) Pro děj izotermický zakreslete závislost součinu pV_c na pořadí měření, pro děj

izobarický závislost $\frac{V_c}{T}$ opět na pořadí měření a V-T diagram (opět s objemem

V_c). V_c je celkový objem vzduchu, tedy součet objemu vzduchu ve skleněném válci (odečtený ze stupnice) a v přívodní hadici: $V_c = V_0 + V$.

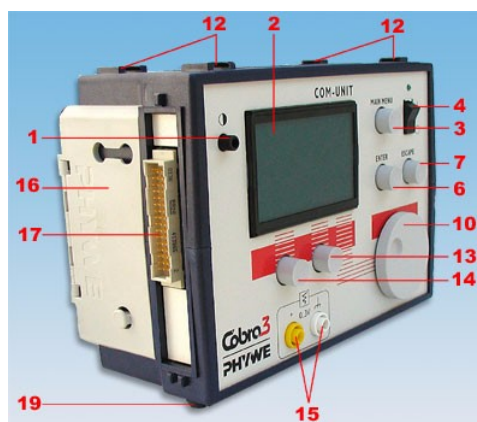

Obrázek 1 Uspořádání měřicích prostředků na pracovním stole

Nastavení měřicí jednotky Cobra3 (obr. 2):

Měření tlaku: Na řídicí jednotce Cobra3 COM zmáčkněte tlačítko MAIN MENU (3) a pomocí selekčního kolečka (10) vyberte volbu *Port Config* stiskem tlačítka ENTER (6). Stejným způsobem pak zvolte *Modul-Port*.

Měření teploty: Na řídicí jednotce Cobra3 COM zmáčkněte tlačítko MAIN MENU a obdobným způsobem jako v předchozím případě zvolte postupně *Port Config*, *Analog In2/S2* a *IC Temp. Sensor*. Přístroj nyní udává teplotu ve °C, pro zobrazení v Kelvinech stiskněte pravé tlačítko pod displejem (13) a zvolte K. Zmáčkněte ESCAPE (7) pro návrat do režimu zobrazení teploty.

Obrázek 2